

ning og konfrontation udadtil, reorganiserede statsbegrebet også indadtil. Mange opgaver antog statskarakter, at fremme eksporten, at støtte enkelte erhverv, ja endda bestemte private firmaer. Men netop når statsopfattelsen knyttes til begrebet om den organiserede kapitalisme, savner man en diskussion om det fagrettlige aftalesystems etablering. Og den for Sverige særegne debat om udnyttelsen af naturressourcerne, Norrlandsdebatten, kunne med god grund være inddraget. Her foreligger endda en grundig studie i Sverker Sörlin's »Framtidslandet« fra 1988, der indgående behandler opinionsdannelsen omkring Norrlands modernisering.

Hans Kryger Larsen

LISBETH NIELSEN og POUL PORSKÆR POULSEN: »Kæltringer og skikkelige folk i Gødvad sogn«. Et midtjysk sogn og dets mennesker, belyst gennem Herredsretten 1850-1890. Silkeborg, Landbohistorisk Selskab 1991. 167 sider ill. 2 kort. Pris kr. 100,00 incl. moms.

Et kandidatstipendium på Århus Universitet har resulteret i en afhandling om sognet Gødvads beboeres opførsel i retten i årene 1858 til 1890. Bogen »Kæltringer og skikkelige folk i Gødvad sogn« er en lille del af denne afhandling, og koncentrerer sig om retssager vedrørende kvinders og mænds ære i et lille landsbysamfund.

Sognet Gødvad ligger i Midtjylland, nordøst for Silkeborg. Gennem en række retssager af større eller mindre alvor, belyser bogen holdninger og mentalitet i det lille samfund. Sagerne, der blev behandlet ved Herredsretten i Lysgaard Hids Herred, strækker sig fra en sten, der kastes gennem en rude, til en voldtægt og en fødsel i dølgsmål og efterfølgende barnemord.

Forfatterne har opdelt retssagerne i tre kategorier. De første sager drejer sig om ærekrænkelser. En mand beskyldes for uærlig optræden i en handel, og en anden mand får slået en rude i stykker. En anden type ærekrænkelser er krænkelser af kvinder, både verbale og fysiske. En ugift kvinde føler sig krænket af en mands udtalelser i et privat selskab, en anden kvinde bliver voldtaget, og ingen kommer hende til hjælp. I alle de omtalte sager er det vigtigt for den krænkede at blive rensset for den plet, de føler er sat på dem. Anseelse var dyrebar i et lille samfund.

En anden kategori af retssager har forfatterne kaldt »Magten«. Her belyses retssager mod sognets mangeårige sognefoged Chresten Hansen og en enkelt mod hans kone. Lokalembedsmanden gennem 40 år kom flere gange for retten for ikke at have skøttet sit arbejde ordentligt. Og hans kone blev anklaget af den nyankomne jordemoder for at have hjulpet fødende kvinder. Retsmagten i sognesfogedens skikkelse var ikke mere mægtig, end at den kunne anklages.

Den sidste kategori af sager kaldes »Over strengen«, og handler om et opgør mellem husmænd og gårdmænd om betaling for en græsningsret. Denne sag, der handlede om ejendoms- og brugsret til et stykke mose, baseret på to tidligere aftaler, faldt ud til gårdmændenes tilfredshed. Husmændene, der havde rejst sagen, vedblev at betale for deres græsningsret.

Retssager i sig selv er ofte spændende læsning, men forfatterne har gennem deres historisk-antropologiske tilgangsvinkel formået at dreje interessen fra selve retssagerne til de holdninger og modsætninger, der ligger bag anklagerne. En plet

på en kvindes rygte kunne betyde at hun måske ikke blev gift og dermed ikke forsørget. Landsbyens beboere står lyslevende foran læseren gennem denne brug af retsmaterialet. Lokalhistorisk set er materialet en guldgrube, når det anvendes på denne måde. Det er jo altid et ønske at finde ud af »hvad tænkte de, hvorfor reagerede de som de gjorde?«

Agnete Paaschburg

Befæstningsanlæg i Danmark 1858-1945. En statusrapport. Udgivet af Miljøministeriet, København 1990. 79 s., kr. 150.

Tysk Befæstningsbyggeri 1933-1945 med hovedvægt på kystbefæstningsanlæggene i Danmark. Deutscher Festungsbau 1933-1945 unter besonderer Berücksichtigung des Ausbaues der Küstenbefestigung in Dänemark. Miljøministeriet, København 1990, 59 + 59 s., kr 100.

Beton er fællesnævneren for de tre serier befæstningsanlæg, som fra forskellige epoker, med forskellig baggrund og i højst uensartet bevaringstilstand er at finde indenfor landets grænser. Det tidligere stridens æble, det store system af forter og voldanlæg omkring København er godt på vej til en status som særdeles bevaringsværdige mindesmærker, hvad venner af Vestvolden vil vide at støtte af ganske hjerte. Mindre påagtet har de omfattende tyske anlæg på tværs af Sønderjylland været. Sicherungsstellung Nord blev opført under første verdenskrig for at sikre mod angreb nordfra – engelsk naturligvis. Og endelig er der den ikke mindst af badegæster så velkendte danske del af Atlantvolden fra den sidste verdenskrigs tid.

Miljøstyrelsen har fået den gode idé at publicere en foreløbig rapport over det registreringsarbejde, der er i gang med Peter Thorning Christensen som koordinator og fotograferende hovedkraft. Solbeskinnede farveoptagelser og pæne akvareller forlener – næppe utilsigtet – illustrationerne med et præg af ferie og fritid, som står i glimrende samklang med mange af disse anlægs fremtidige anvendelse til rekreative formål. Lidt uheldig har man derimod været med satsen, idet nogle borteblevne bogstaver og andre mærkværdigheder tyder på, at man har stølet på skærmterminalen og undladt en korrektur af det færdige produkt.

I tilslutning til statusrapporten er udgivet den tyske redegørelse, der så at sige af hestens egen mund gengiver principperne for opførelsen af de forskellige elementer i Atlantvolden. Det går pludselig op for én, hvorfor man nikker genkendende til en bunker i Normandiet – den er simpelthen bygget efter samme standard som ved den jyske vestkyst.

Registreringer som den foreliggende har deres helt åbenlyse nytte, dels for den fysiske planlægning, dels for dem, der arbejder med pågældende periodes historie. Det bemærkes i forordet til statusrapporten, at en supplerende redegørelse kan ventes, såfremt registreringsarbejdet kan fortsætte. Det må man da håbe, bliver tilfældet.

Anders Monrad Møller